

Forråtnelsen som l

Jeg får ofte spørsmålet; hvorfor skriver du, som er så lys til sinns, så mørke bøker?

■ JOHAN B. MJØNES

Ideen til debuten min, «Terminalhastighet», var enkelt nok den første romanideen jeg hadde; en mann hopper fra en høy bygning, i løpet av fallet ser han sitt liv passere revy, og angrer på at han hoppet. At dette kom til å bli en mørk bok om selvmord, var underordnet det at litteraturen er full av folk som går til grunne for egen maskin. Det var altså en idé med mye å strekke seg etter og hente inspirasjon fra, i tillegg til at selvmordet er et enormt samfunnsproblem som vi på ingen måte forstår, eller kommer til å forstå, til fulle.

Jeg tenkte aldri jeg skulle si noe nytt om selvmordet, men tror at samtale, bøker, fortellinger, er med på å utvide forståelsen, og dermed minske tabuer og stigma som omslutter selvmordet, gjøre det lettere å bære, om man selv sliter med selvmordstanker, eller er en pårørende.

Det følte viktig å skrive den boka, og det føles fortsatt, som et lite, men forhåpentligvis, for noen, viktig bidrag.

Når det så har vist seg at mine andre romaner også er blitt veldig mørke (min siste roman, om en mann som dør alene, med store smerter, på et sykehjem, er utvilsomt min lyseste), så tror jeg ikke jeg hadde greid å skrive disse bøkene, om jeg i hverdagen, samtidig skulle gått rundt med et enormt tungsinn.

Så. Da var det besvart.

Imidlertid, da jeg begynte å jobbe med denne forelesninga, var det noe annet som ble viktigere, og, for meg, mer interessant; hvordan jeg skriver det jeg skriver, ble mer påtrengende for meg selv, enn hvorfor jeg skriver om det jeg gjør. Å skulle lage denne forelesninga er noe av det vanskeligste jeg har gjort, fordi det jeg nå skal forsøke å si noe fornuftig om, er noe jeg ikke kan forklare som annet enn en magesfølelse. Og siden jeg nærer en stor, og i mine øyne, sunn skepsis mot alt, og alle, som forklarer det de driver med som at de bare følger magesfølelsen, kan dette bli både forvirret og usammenhengende, og, like svevende og virkelighetsfjernt, som jeg noen ganger opplever at forfattere blir, når de snakker om eget virke. For jeg misliker alt dette som innimellom bygges opp rundt skrivingen, kunstnermytene. Jeg, er en kontorist.

En god venn av meg sa, da han debuterte som forfatter; nå kan jeg kle meg i hva som helst, ingen kan si noe, for jeg er forfatter, og kan gjøre som jeg vil. Dessverre, eller heldigvis, forandret ikke klesstilen seg, heller ikke livsførselen fikk noen voldsom forandring. Fordi forfattere er kontorister. Man sitter stille og arbeider med sitt, nøysommelig og nøyaktig flikking på tekst, fjernt fra de

ekstatiske historiene man hører om, der teksten kommer til forfatteren i en eneste lang strøm, eller der teksten tvinger seg fram, nærmest mot forfatterens vilje. Nei, vi sitter stille, bøyd over maskinen, til synet blir dårlig og ryggen det samme. Og vi henter i barnehage, lager middag, alt det som folk flest gjør. De fleste forfattere må ha andre jobber også, noe som gjør det hele enda mer strevsomt, enda mindre glamorøst. Det er vanlige liv. Uten tid til å leve noen myte. Derfor synes jeg det er skrekkelig å høre noen forfattere spore av i vanvittige og vidløftige tanker om egen skriving. Å høre forfattere som ser på seg selv som instrument, underlagt noe større, noe mystisk, underlagt selve kunsten.

Imidlertid er det akkurat her jeg møter meg selv i døra. For jeg finner det veldig vanskelig å sette fingeren på akkurat hva det er som skjer, når jeg skriver noe, og jeg selv opplever det som bra. For innimellom dukker de opp, de øyeblikkene der skrivingen flyter av seg selv, og jeg blir overrasket over hva som skjer. Jeg har opplevd å bli rørt og trist og kvalm og provosert av ting jeg selv har skrevet.

Så for å forklare dette for meg selv, og andre, må vi til den ekle følelsen av å bite i ei pære, og umiddelbart oppdage at den er helt myk innenfor skallet, nærmest flytende, og man vet, med en eneste gang, at smaken av søt forråtnelse kommer til å bli i munnen resten av dagen, uansett hvor mange ganger man pusser tennene, så vil smaken, følelsen, når man innsatt at det ru skinnet på utsiden av pæra bare er et tynt skall, og det som skulle være hard og søt tyggemotstand, ikke har noe motstand i det hele tatt, og det søte er blitt så altfor søtt, har endret karakter, det er kommet et hint av alkohol og man brekker seg, spytter og sikler ut råtten pære i kjøkkenvasken.

Det var her mitt forfatterskap startet; med forråtnelse. Og jeg ser nå, at forråtnelse, feit jord, død, biologisk materie, det er selve hjørnesteinen i min skriving. Mine bøker, min litteratur, vokser, poetisk nok i dagens klimasamtale, ut av komposten. Forråtnelsen var starten, og er med meg hele tiden i det jeg skriver. Kompost, og en lang rekke med døde dyr.

Da jeg arbeidet med «Terminalhastighet», skrev jeg for meg selv i to år før jeg var klar til å sende inn til forlaget, og rett før jeg skulle sende inn, dukket det opp en fortelling til. Jeg var usikker på om jeg skulle inkludere denne, da jeg syntes den var for guffen, men så var det også det, at da jeg skrev denne teksten, var det noe som skjedde med meg.

Det jeg hadde skrevet, var en tekst om en gutt som graver opp sin råtne og døde hund. Og av

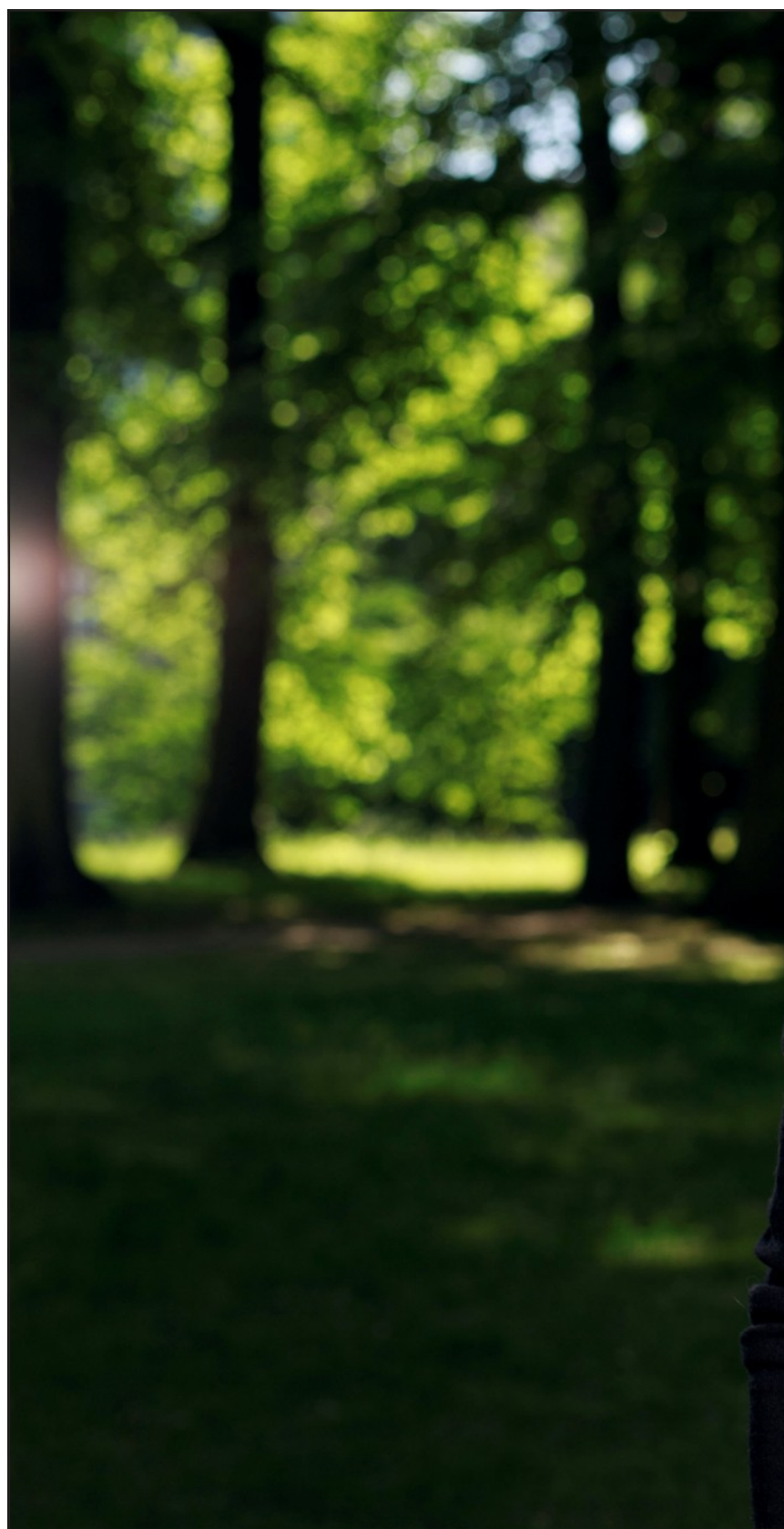
alt jeg hadde skrevet i det første utkastet, var dette omtrent det eneste som ble med videre til den ferdige boka. Men, noe skjedde, og jeg visste, at det jeg hadde skrevet, var noe annet. For mens jeg skrev, skapte det en følelse av ubehag i meg selv. Ikke på noe intellektuelt vis, men konkret, og helt fysisk. Jeg visste ikke nødvendigvis at, eller om, det var bra, men jeg kjente det jeg skrev på kroppen, kjente at det jeg skrev, ble til en helt virkelig følelse.

Jeg mistet kontrollen, eller, kanskje heller, jeg var på to steder samtidig; den skrivende og den lesende, i meg, var atskilt. Og jeg holder en lest erfaring, som like virkelig, som en opplevd erfaring; i etterkant, når minner og inntrykk sorteres, er det ikke nødvendigvis noen forskjell på virkelighet og fiksjon. Leser du noe som gjør inntrykk, kan det forandre hele livsanskuelsen din. Og nå hadde jeg skrevet noe som manifesterte seg fysisk i meg, mens jeg skrev. Det har jeg forsøkt å gjenskape. Ikke nødvendigvis det kvalme, men følelsen av å gi slipp, at noe skriver seg selv, følelsen av at det oppstår noe som er større. Og det kunne være fristende å stanse der, si at den følelsen, når man slipper taket, når noe skriver seg selv, slå seg til ro med at det er noe større. Latt det være noe å bygge myter omkring.

Men det ville være feil. For det er jeg som skriver. Og i meg strømmer ingen uforklarlig kunstneråre, ingen guddommelig kraft. Det som strømmer gjennom meg, er noe så lite magisk som minner og erfaringer. Minner og erfaringer av så vel fiksjonskarakter, som såkalt virkelighet. Og hvis man tillater seg å ikke helt vite hva man gjør, men stole på magesfølelsen, og her må det presiseres, magesfølelse er i denne sammenheng summen av alle erfaringer man har hatt, og når det man skriver, eller tenker, eller gjør, svarer til en erfaring man ikke kan trekke fram konkret og intellektuelt, men som like fullt er der, manifesterer den seg som en følelse i magen. Den er ikke resultat av en utviklet følsomhet mot verden, nei, den er resultat av evnen til å lytte til egne erfaringer, til egen kunnskap, smak og preferanser. Så når jeg sier at jeg stoler på magesfølelsen, er det noe så grunnleggende som at jeg stoler på mine tidligere erfaringer, at det jeg skriver, svarer til noe jeg har lest og likt, noe jeg har sett og likt, noe jeg har gjort og likt, eller, noe man har sett, gjort, eller lest, og mislikt. Som å sette tennene i råtten frukt. Når man skriver noe som brått og uventet, spiller på lag med noe som ligger i ditt ubevisste, så får det karakter av en dobbeltherfaring, og det, er, omtrent så konkret dette kan bli.

Dobbeltherfaring. Når tekst og ubevisst erfaring møter hverandre.

Vi mennesker er helt like. Noen

«Jeg hyller motet og evnen til de som forsøker, og som faktisk også greier, å skape

detaljer er selvfølgelig forskjellige, i hvert unike liv, men erfaringene vi gjør oss gjennom livet, er stort sett de samme. Og det vi leser, ser, hører, blir like virkelig for oss som virkeligheten. Til sammen danner dette et stort felles erfaringsgrunnlag.

Så når man tillater seg å stole på magesfølelsen, er det ikke noe mer mystisk enn at man rett og slett tillater seg å stole på ens egen tilgang til det som er fellesmenneskelige erfaringer. Magesfølelsen, altså mine ubevisste erfaringer, er det som litterært, kobler meg opp mot andre mennesker.

Fordi den er referanseløs, og samtidig, helt konkret.

Litterært er det særlig to koblinger mellom mennesker som er viktige; innlevelse; det å ha medfølelse med andre mennesker, og dette som jeg

har brukt tid på å grave meg inn til, nemlig magesfølelsens kobling opp mot denne fellesmenneskelige erfaringsbasen.

Om leseren nå tenker på hvor ekkel vannmelon blir, når den har stått for lenge i kjøleskapet, og du gleder deg til å spise den, men konsistensen, og fargen, og lukta ... Om min pære, minner deg på din erfaring med vannmelon, så er det ikke pære eller melon det handler om, det er følelsen i magen, om man kjenner og deler den erfaringen, det er det som kobler oss sammen, og det er da det blir litteratur. Det er da man har dobbeltherfaring.

Etter denne første teksten til Terminalhastighet, oppdaget jeg at en av de enkleste måtene for meg, til å koble meg selv opp mot denne følelsen av dobbeltherfaring,